

Inleidend

Het Nederlandse strafrecht houdt rekening met de belangen van de verdachte én het slachtoffer. Slachtoffers en nabestaanden geven een gezicht aan onze rechtsstaat. Zij confronteren ons met de gevolgen van de misdrijven. Er is vaak kritiek op ons strafproces, omdat men vindt dat het belang van de verdachte de overhand heeft. De verdachte moet er echter altijd van uit kunnen gaan dat hij een eerlijk proces krijgt. Maar het is ook goed dat in de afgelopen jaren de positie van het slachtoffer in het strafproces enorm versterkt is. Dat we in een land leven met een rechtstaat die dat allemaal borgt, daar mogen we trots op zijn.

In deze notitie een pleidooi voor tijd en ruimte om alle recente maatregelen ten aanzien van de positie van het slachtoffer goed te implementeren. In de bijlage is een overzicht opgenomen van de (recente) ontwikkelingen ten aanzien van de positie van het slachtoffer in het strafproces.

Slachtofferrechten en het zoeken naar balans

Uit bijgevoegd overzicht (bijlage) blijkt dat er de afgelopen decennia veel veranderd is als het gaat om de positie van het slachtoffer. Dat zit in nieuwe wetgeving, maar ook in hoe het OM, de politie en de Rechtspraak hun eigen werk inrichten en daarbij meer rekening houden met de belangen van slachtoffers en nabestaanden. In het strafproces krijgen slachtoffers een gelijkwaardiger positie.

De beweging naar een strafproces dat dadergericht én slachtoffergericht is, is een goede ontwikkeling, maar er zit ook een risico aan. Het risico bestaat dat het stelsel uit balans raakt. Het is keer op keer zoeken naar een nieuw evenwicht tussen de nieuwe rechten en bevoegdheden van het slachtoffer en een eerlijk proces voor verdachten. Een onafhankelijke rechtspraak vraagt om het maken van juiste afwegingen, balans en proportionaliteit. Tijdens het onderzoek ter terechtzitting is de verdachte nog geen dader. Door nog meer rechten aan het slachtoffer toe te kennen, kan de situatie ontstaan dat de verdachte – in ieder geval gevoelsmatig en in de beeldvorming – al wordt gestraft voordat de rechter vonnis heeft kunnen wijzen, terwijl ons rechtssysteem uitgaat van de onschuldpresumptie, artikel 6 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Die balans moet ook gezocht worden bij nieuwe voorstellen voor het versterken van de positie van het slachtoffer; daarbij moet de reële afweging gemaakt worden of de voorstellen daadwerkelijk de positie van het slachtoffer verstevigen of ze alleen maar kwetsbaarder maakt. Meer rechten toekennen aan slachtoffers legt immers ook meer druk op het strafproces; zittingen duren langer, er zijn meer partijen om rekening mee te houden voor het plannen van een zitting, tegen de achtergrond van een nog steeds groot tekort aan zittingscapaciteit. Dit alles zorgt voor langere doorlooptijden, terwijl slachtoffers juist gebaat zijn bij korte procedures en snelle doorlooptijden.

Het OM vraagt dan ook tijd en ruimte om de rechten die er nu zijn goed te implementeren en daarnaast te zorgen voor een betere wetenschappelijke onderbouwing van de maatregelen, zodat geborgd wordt dat deze maatregelen daadwerkelijk bijdragen aan de versterking van de positie van het slachtoffer.

Bijlage

Geschiedenis positie slachtoffers in het strafproces

In het Wetboek van Strafvordering (WvSv) van 1926 had het slachtoffer de beperkte mogelijkheid zich als benadeelde partij bij de strafzaak te voegen tijdens het onderzoek ter terechtzitting. Het slachtoffer speelde, als aangever of getuige, slechts een ondersteunende rol ten behoeve van de opsporing van de dader en kon zich daarnaast beklagen door middel van een artikel 12 Sv-procedure.

In de jaren zeventig ontstond het besef in landen zoals Amerika en het Verenigd Koninkrijk dat ook slachtoffers meer betrokken moeten worden in strafzaken. Als gevolg hiervan begon in de jaren tachtig in Nederland ook de aandacht voor het slachtoffer in het strafproces te groeien. Het slachtoffer kreeg een belangrijker plaats binnen het strafproces.

In 1995 is de Wet Terwee ingevoerd. De belangrijkste verandering die volgde uit deze wet was de mogelijkheid voor het slachtoffer om binnen het strafproces een schadevergoeding te vorderen. De benadeelde partij heeft een aparte titel gekregen in het WvSv en het slachtoffer kan zich ook tijdens het vooronderzoek voegen. De voeging is niet meer gebonden aan een maximumbedrag. Daarnaast is met de Wet Terwee de schadevergoedingsmaatregel ex artikel 36f Sr geïntroduceerd. Hierdoor wordt de Staat belast met de incasso van de toegekende schadevergoeding. De wijzigingen tot zover waren vooral gericht op de mogelijkheden voor het slachtoffer zich te voegen als benadeelde partij. Het besef echter groeide dat de behoeften van het slachtoffer verder gaan dan het ontvangen van een schadevergoeding.

De Europese Commissie stelde in 2001 dat de regels ten aanzien van de rechten van het slachtoffers verankerd moeten zijn in de wet. In 2011 is de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (Wvps) in werking getreden. De Wvps zorgt ervoor dat het slachtoffer een eigen plaats in het WvSv krijgt. De titel die voorheen voor de benadeelde partij was wordt nu de titel voor slachtoffers met ook regels voor slachtoffers die zich niet als benadeelde partij in het strafproces hebben gevoegd. De rechten van de slachtoffers worden gebundeld en uitgebreid. Het slachtoffer heeft met deze wet een zelfstandige positie gekregen in het strafprocesrecht met eigen rechten en bevoegdheden. In de Wvps is vastgelegd het recht op:

- op informatie over de strafrechtelijke procedure;
- correcte bejegening;
- informatie over de mogelijkheden van een schadevergoeding;
- kennisneming van processtukken;
- het toevoegen van stukken aan het procesdossier;
- bijstand van een raadsman en op een tolk;
- het spreekrecht op de terechtzitting;
- de voorschotregeling bij een schadevergoedingsmaatregel.

In 2012 volgt de Wet uitbreiding spreekrecht waarbij de kring van spreekgerechtigden is uitgebreid, maar het spreekrecht zelf blijft beperkt. In 2016 is het onbeperkte spreekrecht ingevoerd. Met het onbeperkte spreekrecht mogen slachtoffers en diens nabestaanden naast de gevolgen van het misdrijf ook spreken over bijv. wat zij van de schuld van verdachte vinden en wat de straf zou moeten worden.

In 2015 is de Europese richtlijn Minimumnormen voor slachtoffers in werking getreden en bepalingen uit die richtlijn hebben grotendeels directe werking. Het doel van de richtlijn is om ervoor te zorgen dat slachtoffers in alle landen van de EU dezelfde basisrechten hebben. De richtlijn schrijft daarom voor dat slachtoffers passende informatie, ondersteuning en bescherming krijgen en aan de strafprocedure kunnen deelnemen. In 2017 is de Implementatiewet inwerking getreden die de EU-richtlijn omzet in Nederlands Recht. Naast al veel bestaande rechten in de Nederlandse wetgeving zijn er met de Richtlijn Minimumnormen ook nieuwe rechten geïntroduceerd in het Nederlands recht. Allereerst is de definitie van het begrip slachtoffer uitgebreid (met familieleden) en worden een aantal punten gedetailleerder uitgewerkt. Voortaan worden de slachtoffers bij het eerste contact met de politie geïnformeerd over hun rechten en de beschikbare hulp, hebben de slachtoffers recht op meer informatie over de aanvang en de voortgang van de zaak zoals een uitgebreidere motivering als bijvoorbeeld een strafbaar feit niet wordt vervolgd en is het recht op informatie over de invrijheidstelling van de verdachte niet meer beperkt tot slachtoffers van spreekrechtwaardige delicten. Bijstand door een advocaat, een gemachtigde of een persoon naar keuze tijdens het voorbereidend onderzoek en het onderzoek ter terechtzitting. Daarnaast zijn er verschillende regelingen en voorzieningen beschikbaar voor slachtoffers die de taal niet of onvoldoende beheersen en heeft het herstelrecht een belangrijkere rol gekregen doordat het als definitie is opgenomen in de wet waardoor verwijzingen naar de mogelijkheden van herstelrecht worden bevorderd.

Tevens zal een verdere versterking van de positie van het slachtoffer plaatsvinden doordat slachtoffers actiever en persoonlijker begeleid zullen worden tijdens het strafproces. Met de uitbreiding van het aantal slachtoffercoördinatoren bij het OM zal een grotere groep slachtoffers meer en een kwalitatief betere ondersteuning krijgen. Het verbeteren van de informatie en de realisatie van de bescherming van slachtoffers door de inzet van beschermingsmaatregelen is ook reeds in gang gezet. Met de inwerkingtreding van de wet Affectieschade afgelopen jaar worden slachtoffers verder ontlast bij het verhalen van geleden schade als gevolg van een ongeval of strafbaar feit. Ook wordt op dit moment onderzocht hoe de afscherming van privacygevoelige informatie van slachtoffers beter geborgd kan worden.

Met de invoering van de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen (Wet USB) per 1 januari 2020 komt de verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging grotendeels bij de Minister voor Rechtsbescherming te liggen. Ten aanzien van het informeren van slachtoffers in alle fasen van het strafproces zal een verkenning worden uitgevoerd over hoe de samenwerking tussen Minister en het OM in de toekomst het beste kan worden georganiseerd